

Barokní detektiv

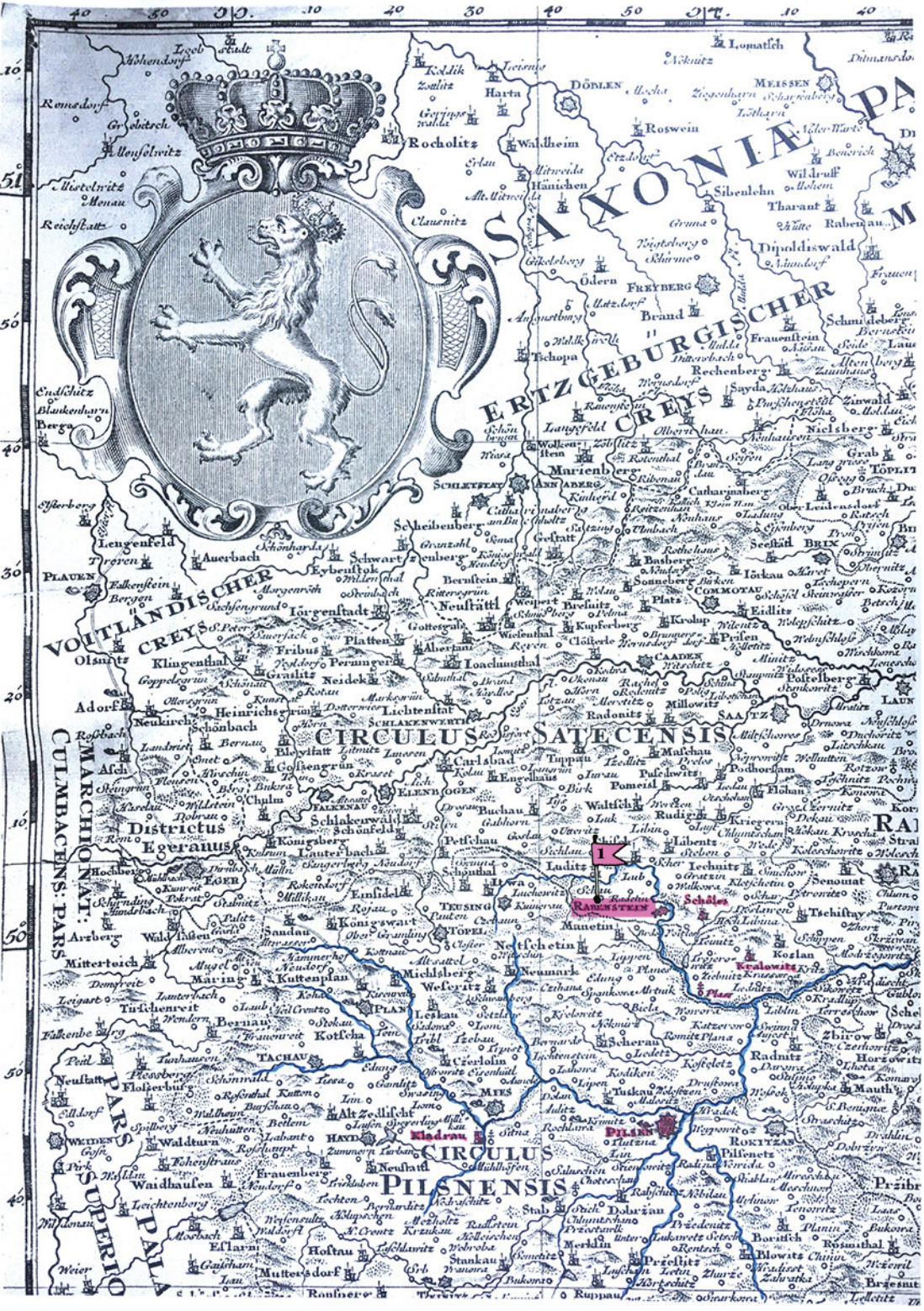
Karty

Rabštejn nad Střelou

Barokní klášter v Rabštejně? To je trochu překvapení. Vždyť mnicha tady nikdo neviděl už celá staletí. Aby také ne. Klášter zrušil Josef II. v roce 1782, stejně jako řadu jiných. Budova bývalého kláštera ale stojí dodnes. Ještě poměrně nedávno v ní byla škola a pak hotel. Upomínkou na církevní minulost místa je kostel Panny Marie Sedmibolestné. Ten vznikl společně s klášterem v 17. století a svému účelu slouží dodnes.

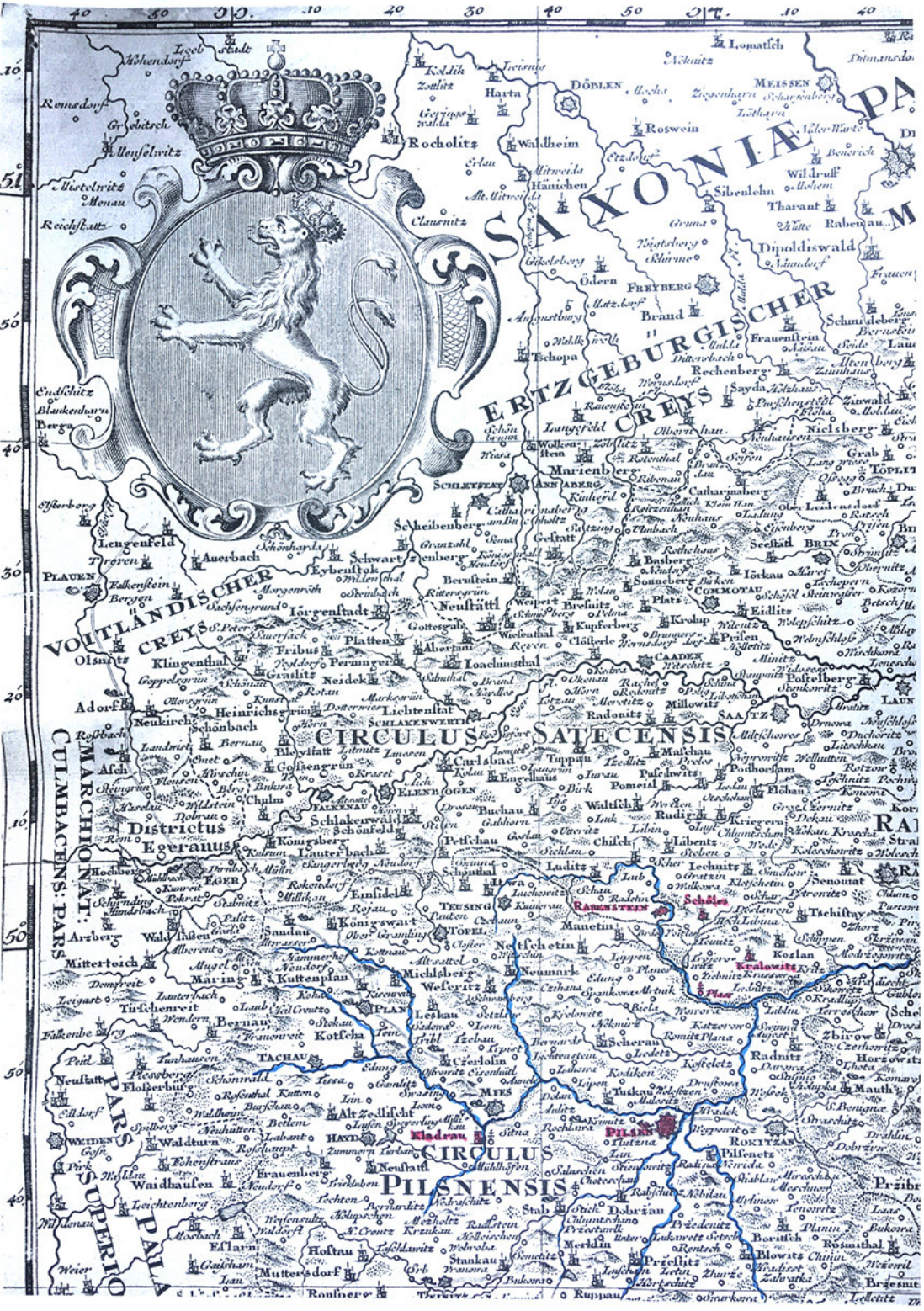

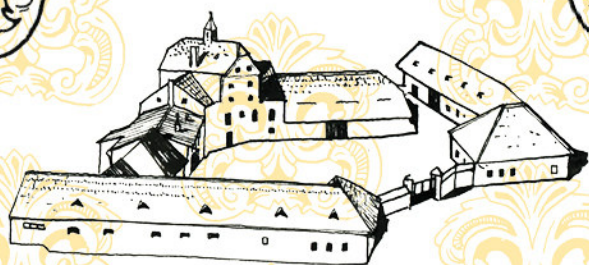

Dívka s perlou

Autorem obrazu byl opravdu dobrý malíř – Johannes Vermeer van Delft. Většina jeho života je zahalena tajemstvím. S jistotou o něm můžeme říci jen pár věcí. Třeba, že měl se svou ženou 15 dětí, že měl v ateliéru dubový stůl, který se objevuje na většině jeho obrazů a hlavně, že kolem roku 1665 namaloval jeden z nejkrásnějších barokních obrazů – Dívku s perlou. Na obraze je zachycena trochu zamyšlená dívka s perlovou náušnicí, jež má pravděpodobně symbolizovat cudnost a čistotu. Celý portrét působí poněkud tajemně. Dívka není zobrazena zepředu, dívá se na nás přes rameno a má nepatrně pootevřená ústa, jako by se chystala promluvit. Někteří badatelé tvrdí, že na obraze je Vermeerova nejstarší dcera, ale jistě to není. Jistě je jen to, že turban, který má dívka na hlavě, byl součástí majetku z Vermeerovy pozůstalosti.

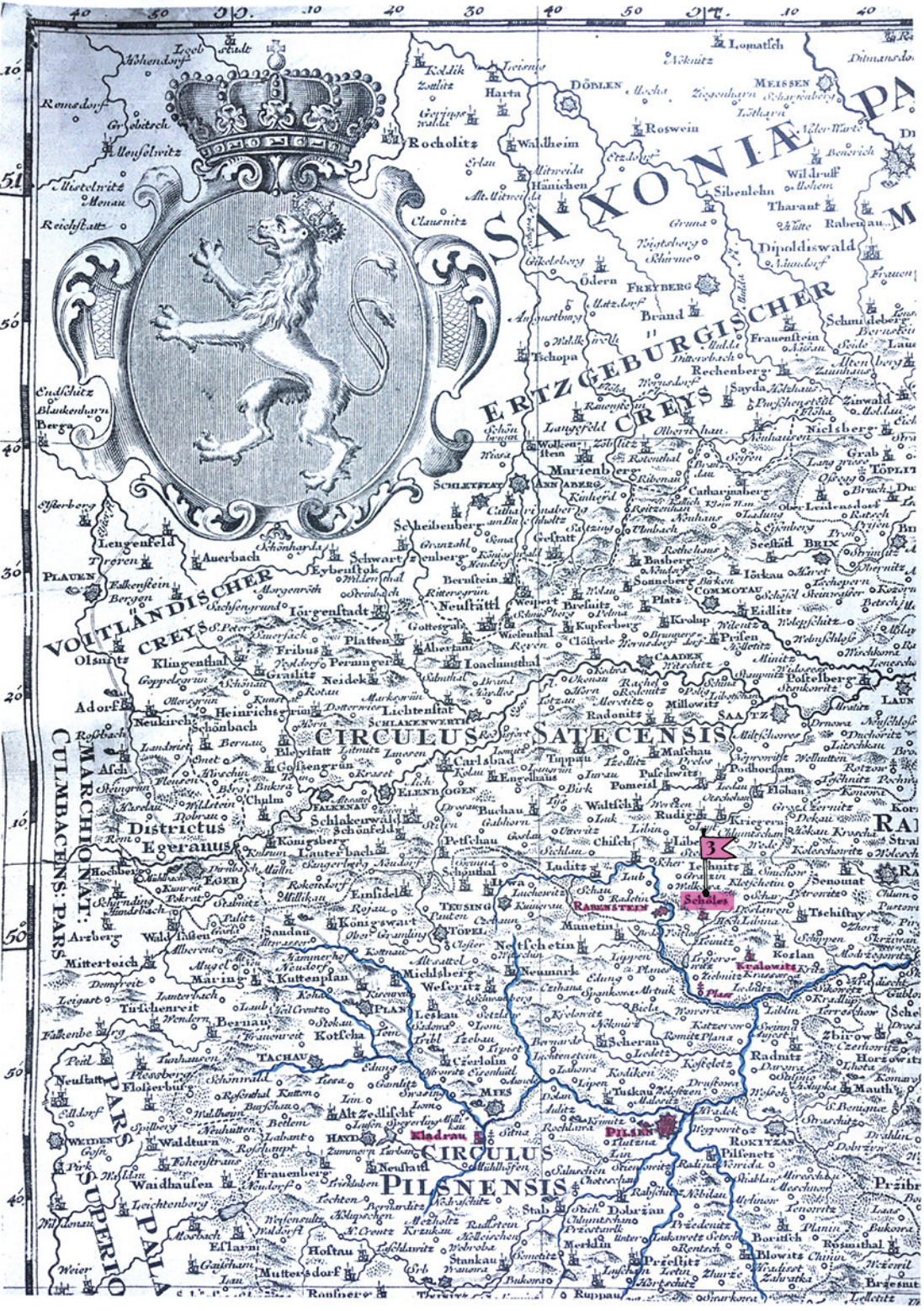

Dvůr Kálec

Myslíte, že je dobrý nápad postavit hospodářský dvůr ve tvaru dvou písmen „V“ neboli deltoidu? Není lepší jiný tvar? Těžko říci. Dnes už ani nevíme, jak se cisterciákům z nedalekého kláštera v Plasích na tomto dvoře hospodařilo. Pravdou ale je, že díky díky neobvyklému tvaru představuje Kálec jeden z nejpozoruhodnějších barokních dvorů, které u nás byly postaveny. Jeho tvar ani jeho umístění v krajině nejsou náhodné. A pokud je autorem skutečně Jan Blažej Santini Aichel, mistr záhad a symbolů, skrývá v sobě možná ještě mnohem více. Dvůr byl vybudován na počátku 18. století, za éry plaského opata Eugena Tytla.

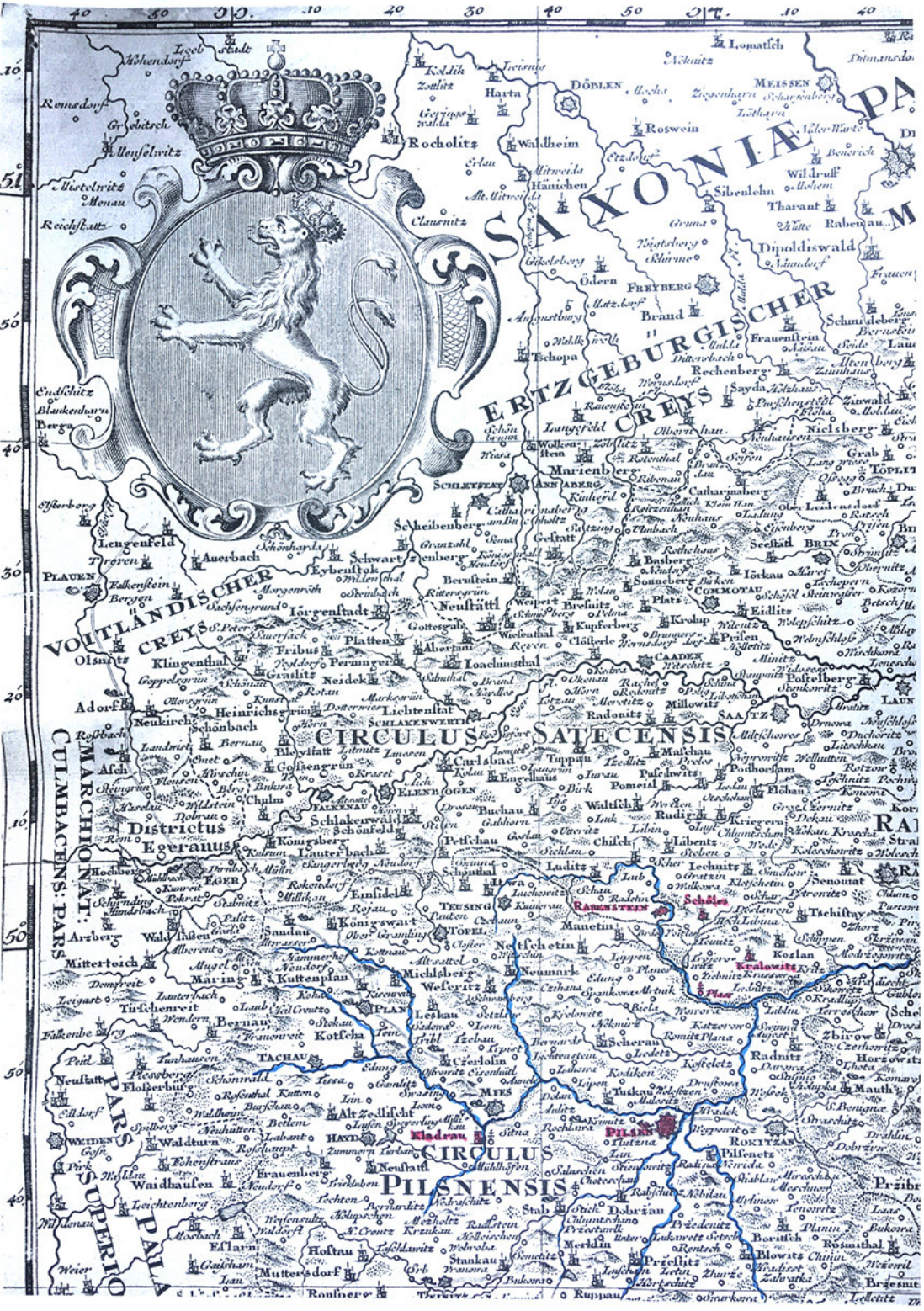

Jan Blažej Santini Aichel

Bezesporu geniální barokní architekt. Ale život vůbec jednoduchý neměl. Pocházel ze staré italské kamenické rodiny. Jeho otec se přestěhoval do Čech, kde se i oženil, a tak se Jan Blažej narodil 3. února 1677 už v Praze. Narodil se ale s tělesným postižením – měl polovinu těla ochrnutou. I přes tento hendikep však dokázal vytvořit dechberoucí díla. Santini byl po celý život hluboce věřící, měl ale zálibu také v různých tajemných naukách, v kabale*, jinotajích*, šifrách a symbolice čísel. To vše velmi promyšleně vkládal do svých staveb. Tvořil sice v době, kdy u nás vládlo baroko, ale jeho stavby jsou inspirovány gotikou – fascinovalo ho především zvláštní světlo uvnitř středověkých katedrál. Pracoval pro významné šlechtické rody i pro opaty cisterciáckých klášterů, kteří uměli ocenit jeho mimořádný talent, chytrost i symboliku, kterou dokázal do svých staveb geniálně zakomponovat.

*kabala – tajná židovská tradice
jinotaj – nepřímé zobrazení děje*

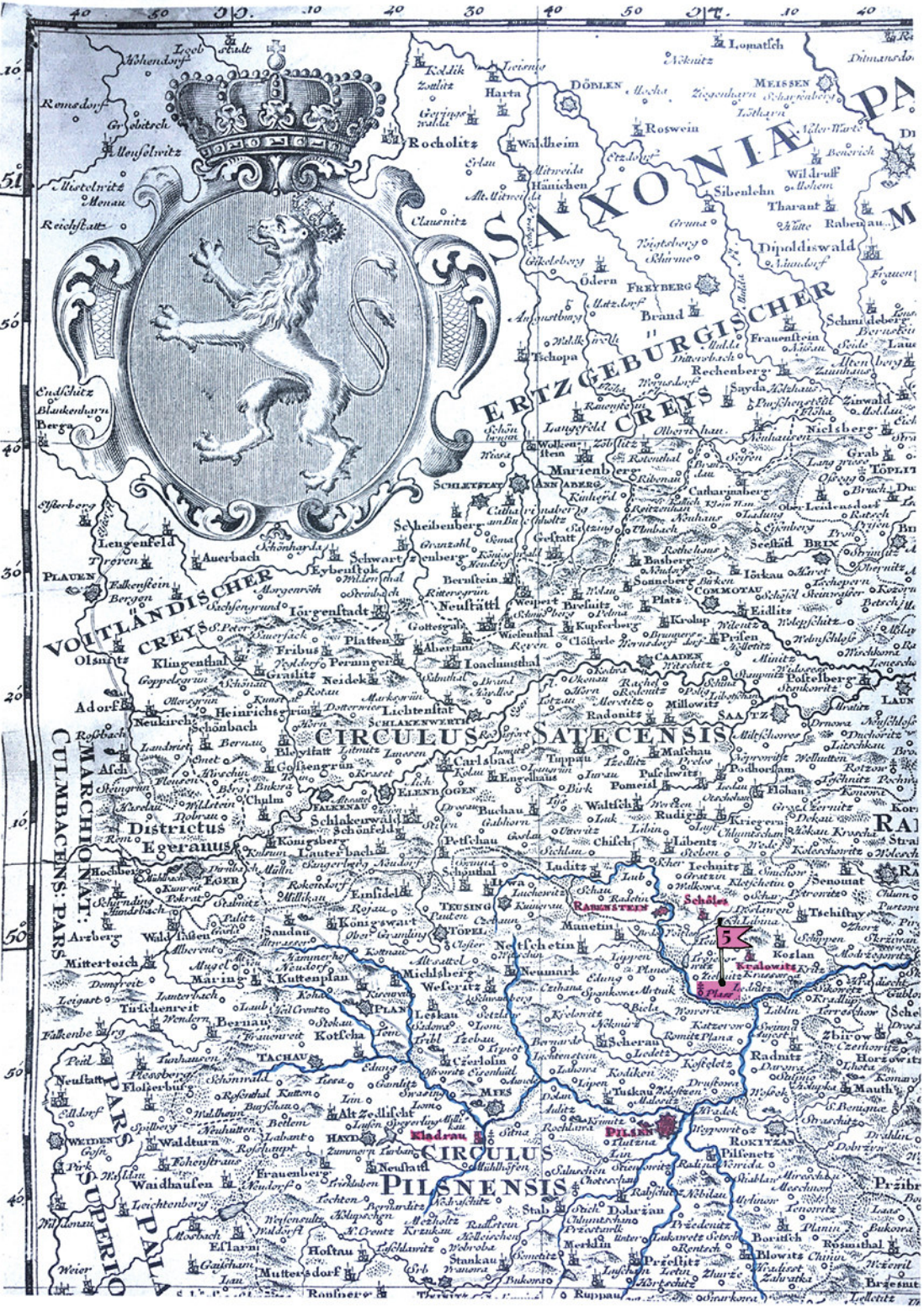

Klášter Plasy

Postavit klášter uprostřed bažin? Špatné rozhodnutí. Nebo ne? Pokud víte, jak na to, nemusí to být nemožné. Cisterciáci v Plasích si s nehostinnou krajinou uměli poradit dobře. Tajemství úspěchu tvoří 5.100 do země zatlučených dubových kůlů a trámový rošt, který nese celou stavbu. A jak to, že dřevo ani po tolika letech nezačalo hnit? Protože je pořád ve vodě, která zamezuje přístupu vzduchu, a dřevo tak v podstatě zkamenělo. Voda však nesmí nikdy vyschnout. Proto po sobě dávní stavitelé zanechali varovný nápis „Aedificium hoc sine aquis ruet“, což v překladu znamená „Bez vody se stavba zřítí“. Z toho důvodu se i dnes čtyřikrát denně kontroluje výška, teplota a kvalita vody v základech ve dvou barokních bazénech. Kromě tohoto najdete v klášteře i další unikáty, např. čtyři Santiniho samonosná schodiště, klášterní vězení, do kterého byl odsouzený spuštěn přivázaný na žebříku a ponořen po pás do vody, podzemní systém, který vytápěl celý klášter, přes 300 let starý hodinový stroj sestavený bez jediného šroubku nebo záchody, tzv. převěty umístěné nad kanálem tak, aby je voda proplachovala. Zajímavá byla také jedna z výtěžných činností kláštera – výroba a prodej tzv. Plaského prášku*.

Plaský prášek byl „zázračný“ lék na žaludeční obtíže, který vyráběl na počátku 18. století plaský lékárník Lukáš Gottlieb. Kromě toho, že prášek dokázal vyléčit téměř všechny nemoci, lidem také chutnal – na rozdíl od ostatních léků byl totiž sladký. Zajímavé je, že základní substancí prášku tvořil vitriol z nedalekého Hromnického jezírka. Vitriol je totiž zastaralý název pro kyselinu sírovou.

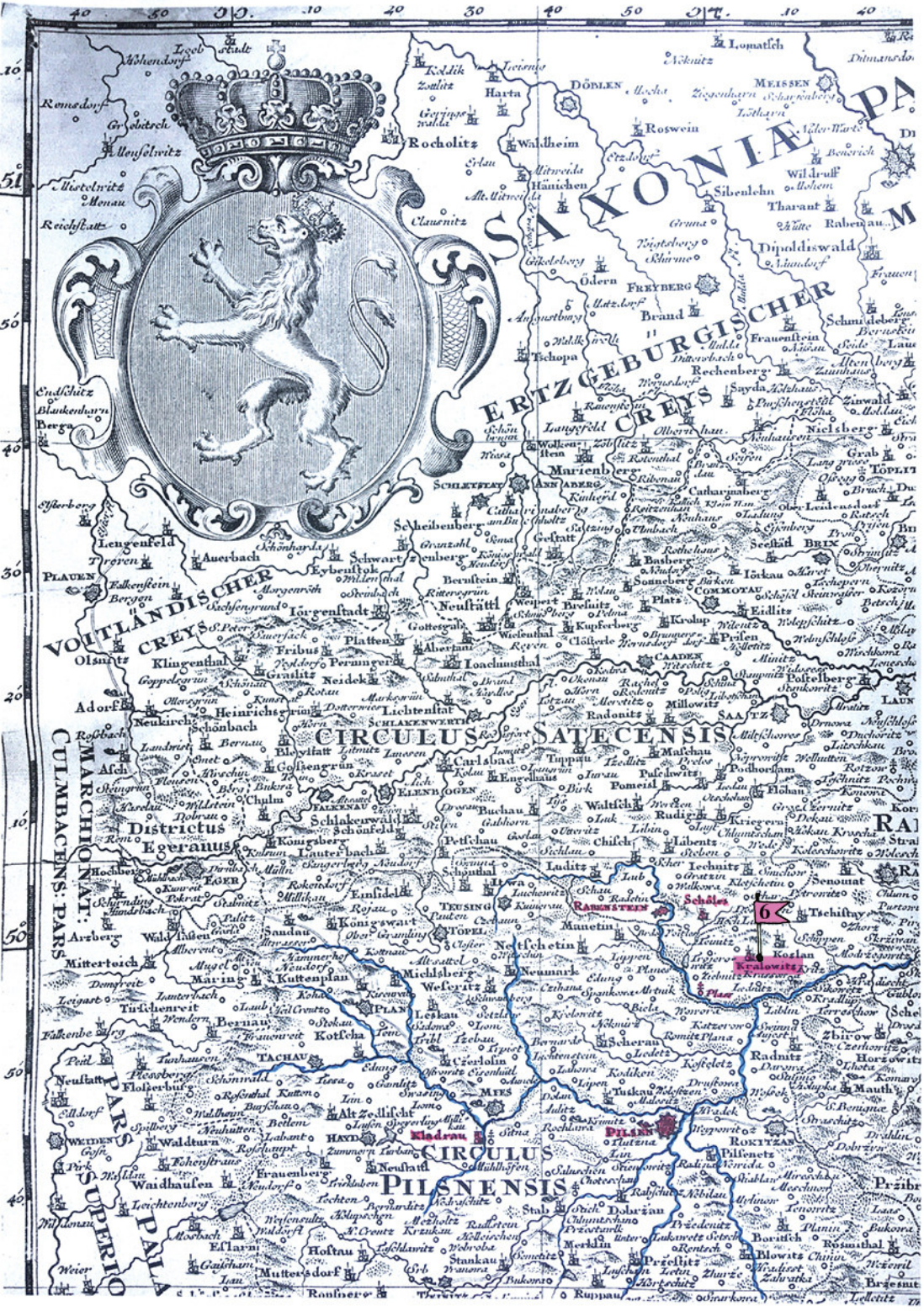
Mariánská Týnice

Dostala do vínku skvělé karty, a tak dodnes patří ke skvostům barokní architektury západních Čech. Historie Mariánské Týnice je však mnohem starší. Už ve 12. století byla poutním místem s uctívanou sochou Panny Marie. Největšího rozkvětu se klášter dočkal v 17. století za časů plaského opata Evžena Tytla. Ten byl znalcem a příznivcem umění a jedním z nejvelkorysejších stavebníků českého baroka. Do služeb získal geniálního architekta Jana Blažeje Santiniho Aichla. Areál s kostelem Zvěstování Panny Marie však zůstal nedokončený a později byl zrušen Josefem II. Tím začalo smutné období, kdy objekt postupně chátral. Dlouho se zdálo, že jeho dny jsou sečteny. Po bezmála 170 letech se však do zchátralého areálu nastěhovalo regionální muzeum a začalo klášter postupně opravovat. A nejen to. Podářilo se podle původních Santiniho plánů dostavět také dvě kaple a chybějící ambit*.

Slavnostní otevření staronového kláštera se konalo v roce 2020.

** ambit – krytá chodba, často s výklenky či kaplemi, která sloužila jako přístřeší pro poutníky, k průvodům a modlitbám*

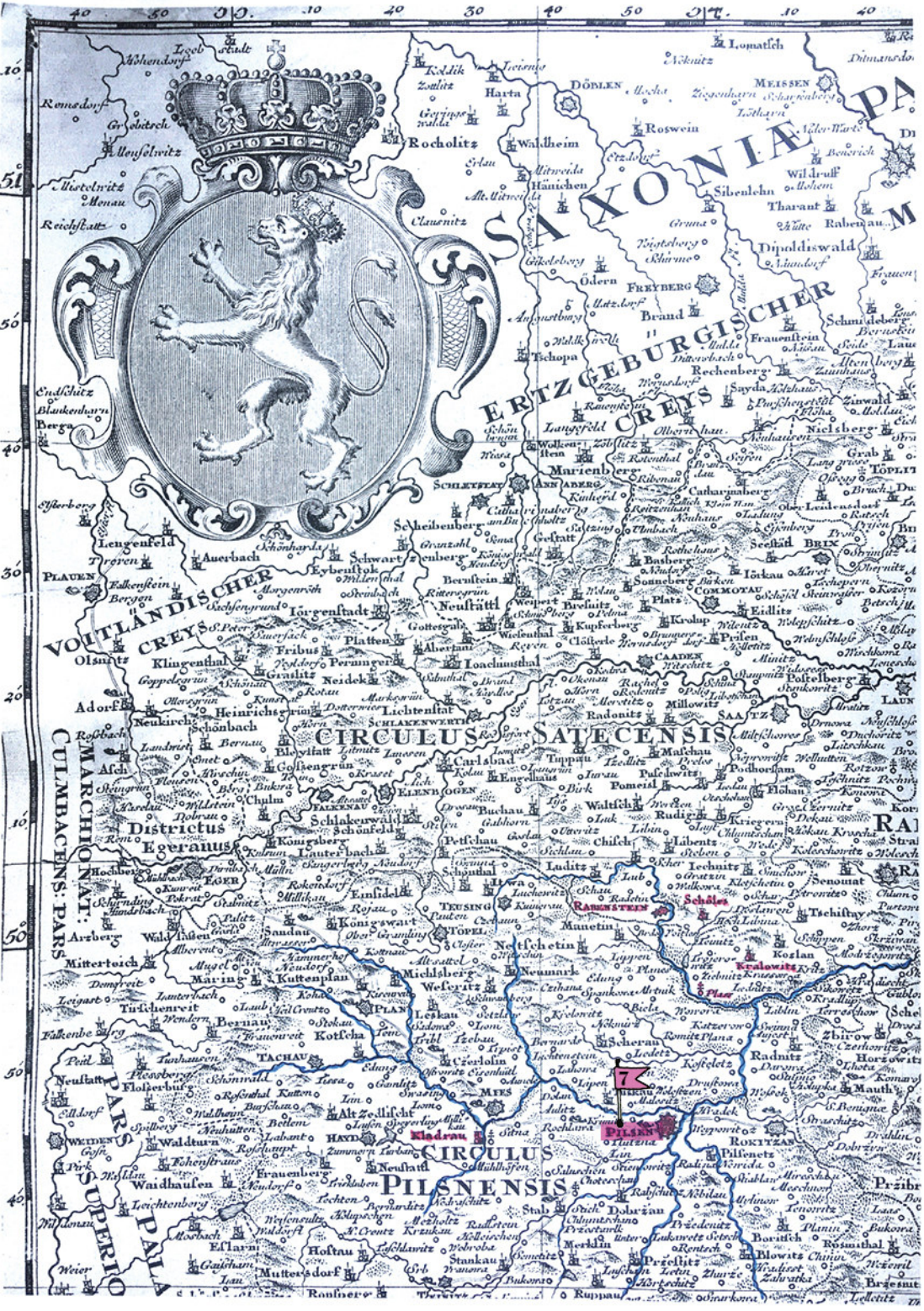

Mestlův dům

Starobylý středověký dominikánský klášter a domy v Dominikánské ulici byly v průběhu věků zcela zničeny. Ulice dnes vypadá úplně jinak než ve středověku. Přesto se jako zázrakem jeden dům zachoval. Říká se mu Mestlův podle plzeňského primátora Františka Mestla. Ten nechal dům na počátku 18. století kompletně přestavět podle nejnovější módy. Pro svůj záměr si zvolil jednoho z nejšikovnějších barokních architektů Jakuba Augustona. Ten z pozdně středověkého domu vytvořil krásný jednopatrový zděný nárožní dům s mansardovou* střechou. V nezměněné podobě se zachoval do současnosti, a my tak můžeme i dnes obdivovat baroko v jeho ryzí podobě.

** mansardová lomená střecha umožňuje v podkrovní vytvořit obytný prostor, tzv. mansardu*

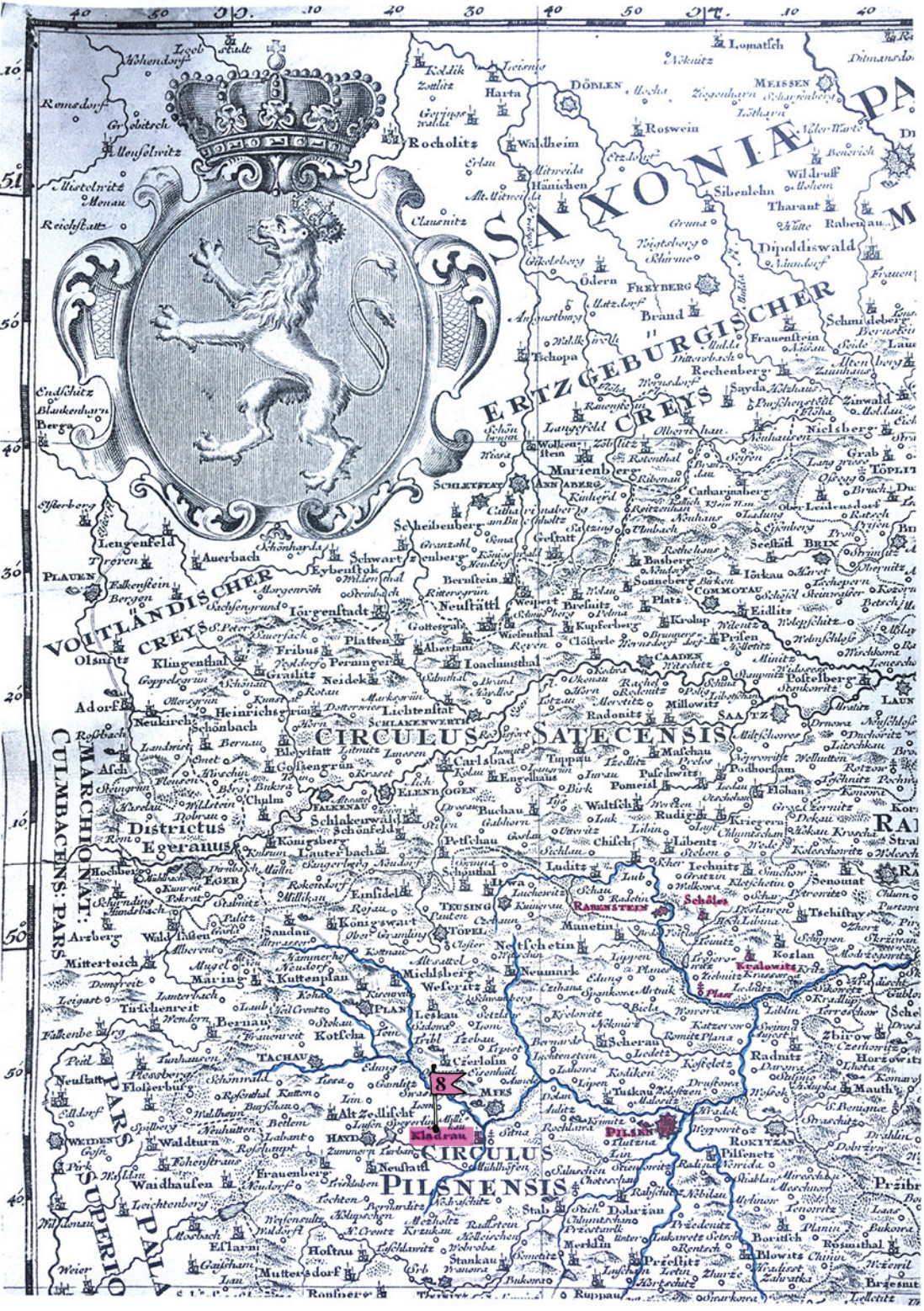

Kladruhy

Kníže Vladislav a Kladruhy. Co měli společného? Poměrně hodně. Kníže Vladislav I. ze slavného rodu Přemyslovců totiž tento benediktinský klášter v roce 1115 založil. Jeho osud byl podobně bouřlivý jako osud ostatních církevních objektů v Čechách. Poznamenalo ho zejména rušení klášterů za Josefa II. v roce 1785, předání majetku rodině Windischgrätz spojené s necitlivými stavebními zásahy a nakonec 40 let naprosté devastace a chátrání v období komunistické totality ve 20. století. Klášter nakonec všechny rány osudu přežil. Nejpozoruhodnějšího uměleckého rozkvětu se dočkal za éry opata Maura Fintzguta na počátku 18. století. Se svým záměrem přestavět klášterní kostel oslovil dva výjimečné barokní architekty, Kryštofa Dietzenhofera a Jana Blažeje Santini Aichela. Santini zvítězil a klášterní kostel přestavěl v duchu barokní gotiky. S vrozenou genialitou zachoval cenné románské prvky, někde kostel prodloužil, jinde zkrátil, věže strhnul a nahradil je mohutnou barokně gotickou kopulí. Navíc celou hmotu chrámu citlivě včlenil do krajiny. Vzniklo tak překrásné originální dílo, které nemá v barokní architektuře obdoby. Opat Fintzgut měl v úmyslu vybudovat ve spolupráci se Santinim také nový konvent*, který měl mít tvar trojúhelníka. Bohužel se to nepovedlo. Fintzgutův nástupce opat Josef Sieber použil nový projekt Kiliána Ignáce Dientzenhofera. A tak se nakonec v Kladruzech dostali ke slovu oba barokní architekti. Posuďte sami, zda je to dobře či nikoliv.

konvent – budova kláštera, kde probíhá shromáždění

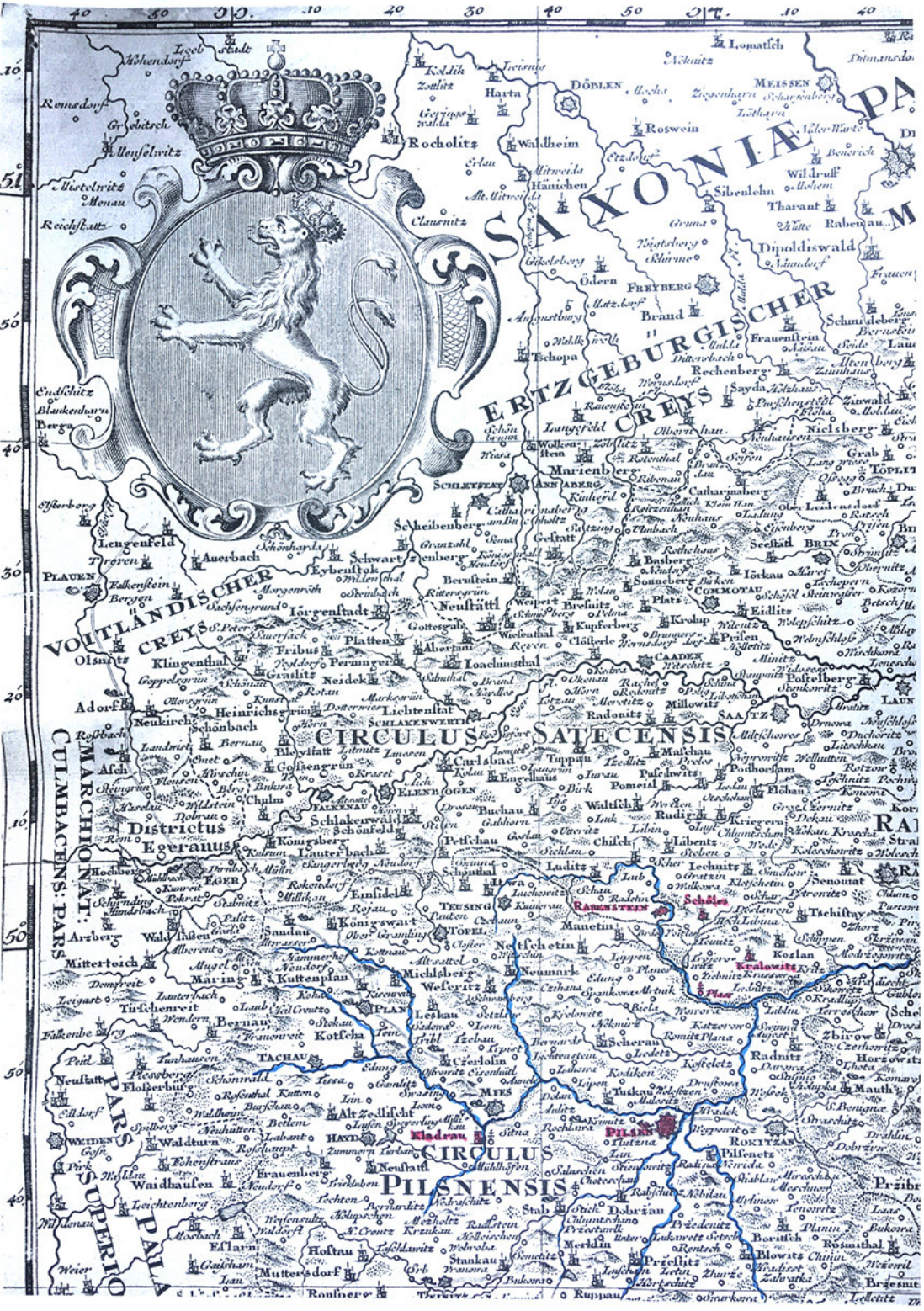

Noční hlídka

Obraz vážící 337 kg? To zní neuvěřitelně. Obraz Noční hlídka Rembrandta van Rijna z roku 1642 je ale opravdu takhle těžký. Jeho rozměry jsou totiž úctyhodné: 363 x 437 cm. S takhle velkou plachtou byste klidně zakryli celé osobní auto. Původně byl ale obraz ještě větší. A to není zdaleka jediná zajímavost, která se tohoto díla týká. Celý svět jej dnes zná jako Noční hlídku. Původně se ale jmenoval Posádka kapitána Franse Banninga Cocqa a Willema van Ruytenburcha. Na obraze navíc nejsou ani členové hlídky, ani se scéna neodehrává v noci. Jak je to možné? Obraz si objednal cech arkebuzníků (střelců z krátkých pušek). V tehdejší době bylo běžným zvykem malovat skupinové portréty jako přehlídku postav, v níž každý má zhruba stejné významné místo. Rembrandt si ale namaloval obraz po svém. Navíc mezi arkebuzníky vpašoval i svůj autoportrét (napůl skrytá tvář za mladým vojákem v přilbě). Arkebuzníci sice zaplatili malíři asi 1600 zlatých, ale spokojeni nebyli. V roce 1715 obraz utrpěl první zásah, při přesunu na amsterdamskou radnici byl ořezán. Utrpěl také několika útoky vandalů, po kterých následovala náročná restaurování. Postupně došlo přes veškerou snahu ke změnám barevných odstínů. Proto to dnes vypadá, jako by se scéna odehrávala v noci. Přes veškeré zásahy však z obrazu nezmizela ani mimořádná zručnost a dokonalost mistrovsky hry s šerosvitem*, ani skryté významy a symboly, které Rembrandt do svých obrazů rád ukrýval. I toto dílo je plné záhadných vzkazů a jinotajů*.

* šerosvit – použití kontrastů světla a stínu pro pocit plasticity (3D),
jinotaj – nepřímé zobrazení děje

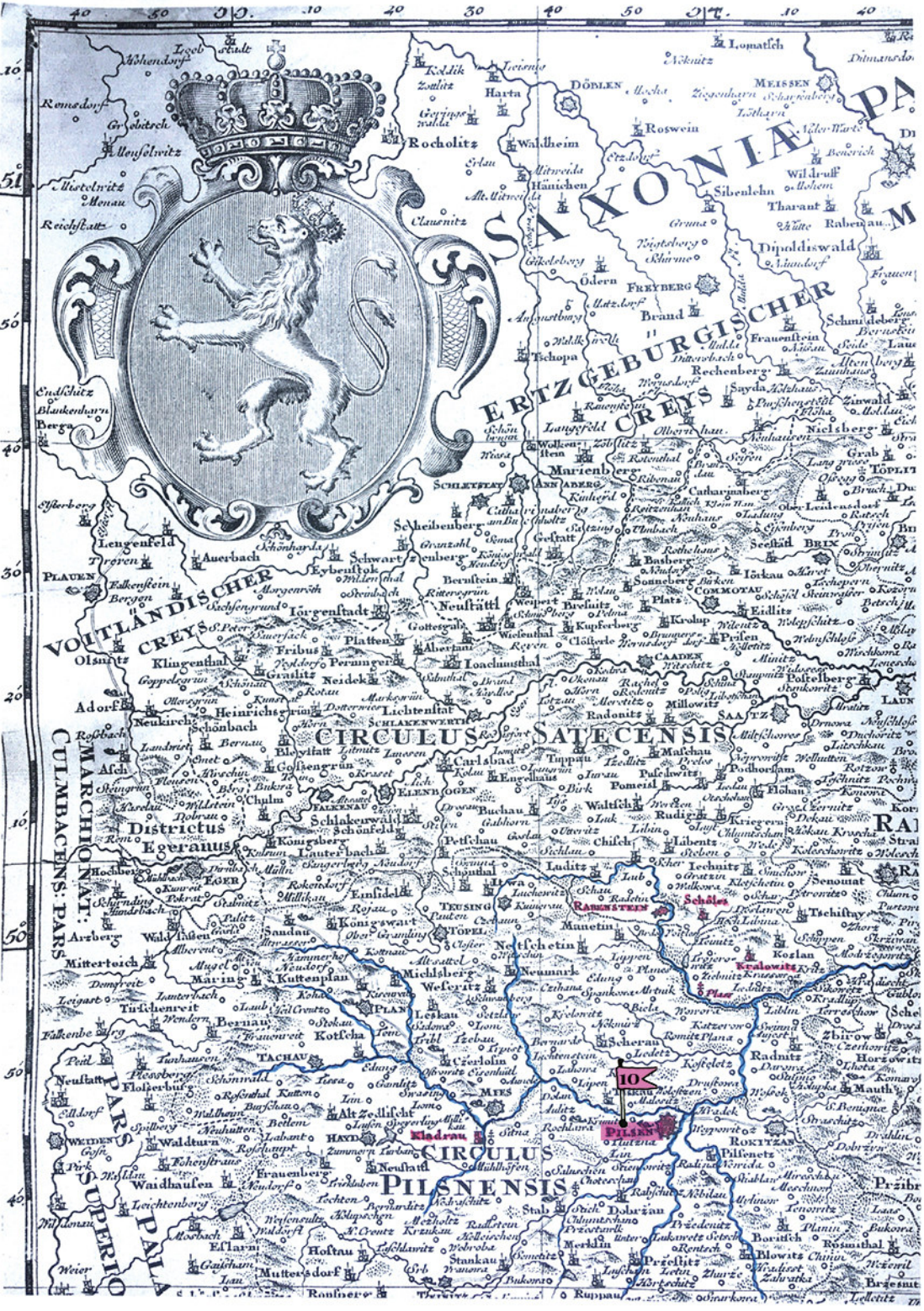

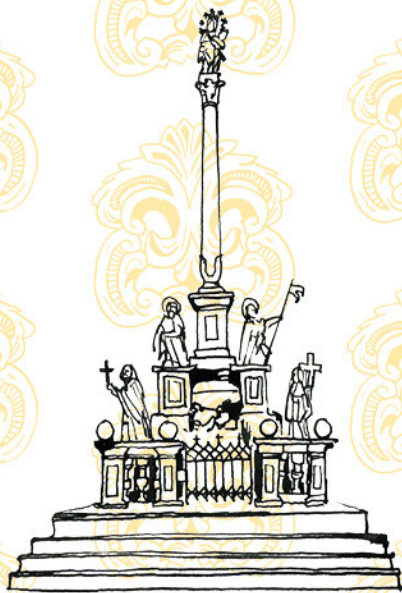
Františkánský klášter

Františkánský klášter lze bezesporu brát jako upomínku na nejstarší období dějin města Plzně. Přesná doba jeho vzniku známa není, ale víme, že s výstavbou areálu bylo započato krátce po založení Nové Plzně po roce 1295. Klášter prošel mnoha stavebními úpravami a každý sloh a styl na něm zanechaly svou stopu. Několikrát byl poničen, např. při obléhání Plzně husity v 15. století nebo vojsky Arnošta Mansfelda v roce 1618. Klášter totiž ležel přímo u městské hradby, byl proto při obléhání města první na ráně. Významné barokní úpravy se dočkal v 1. polovině 18. století, kdy bylo architektem Jakubem Augustonem přestavěno průčelí budovy.

Dekretem Josefa II. z roku 1782 byla zrušena většina klášterů. Ten františkánský byl ušetřen díky zdejšímu kostelu, v němž se sloužily mše svaté pro zdejší početné německé obyvatelstvo. Zrušení se však nakonec nevyhnul. V komunistickém Československu proběhla v dubnu 1950 tzv. „Akce K“, což byla nezákonná násilná likvidace klášterů a mužských katolických řeholních řádů. Během ní bylo zlikvidováno 219 řeholních domů a uvězněno 2376 řeholníků. Důsledkem akce byly mimo jiné obrovské škody na kulturním dědictví. Mnohé nádherné klášterní stavby – unikátní architektonické památky – začaly bez údržby chátrat nebo byly zdemolovány, zmizela řada vzácných tisků, cenný movitý majetek byl rozkraden. „Akce K“ byla jedním z mnoha projevů komunistické zvrlosti během 40leté nadvlády. Vzpomínky na toto období se ani dnes bez emocí z pochopitelných důvodů neobejdou.

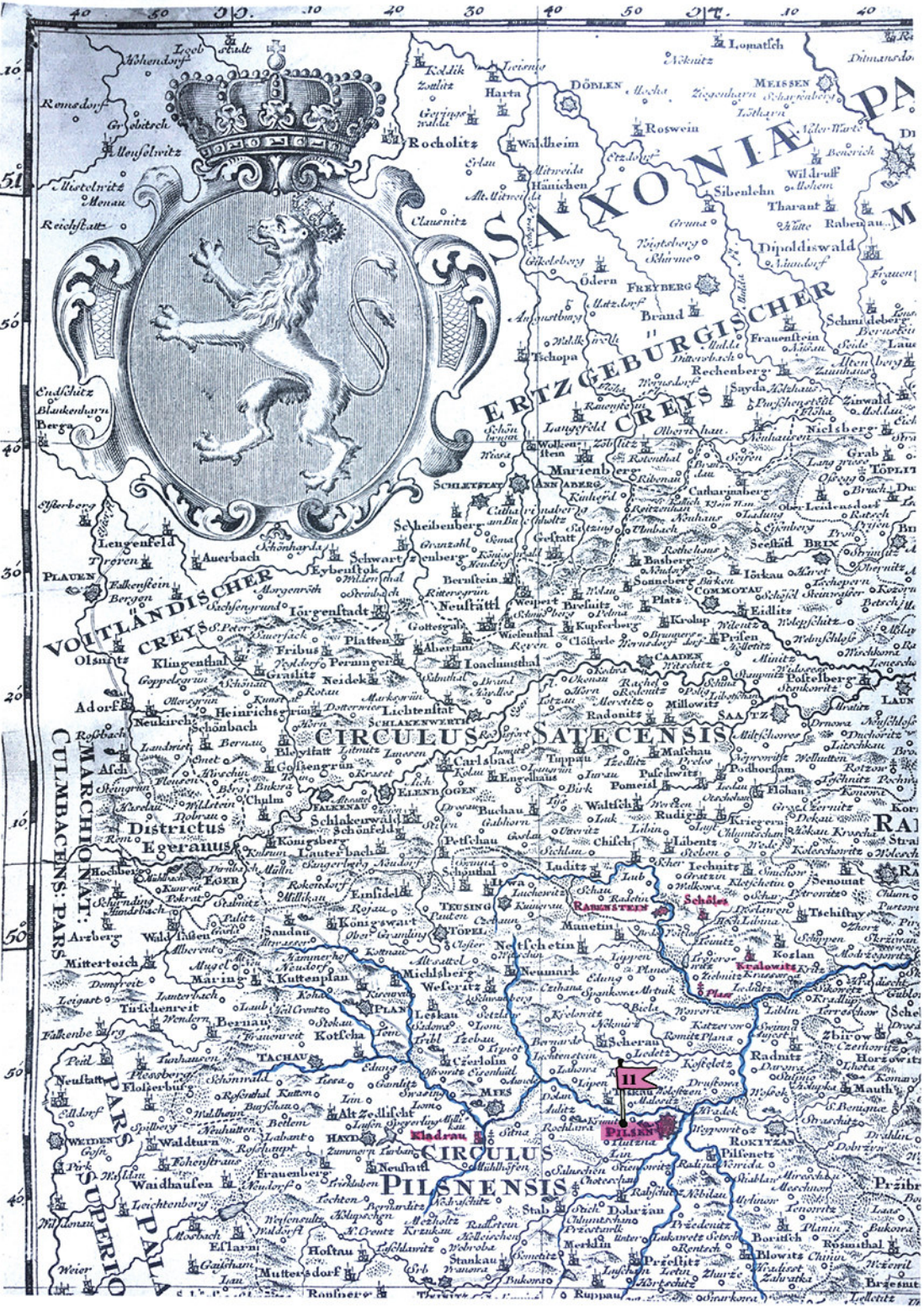

Mariánský (morový) sloup

Proč morový sloup? Začneme odzadu. Nejprve je potřeba si uvědomit, jak velké nebezpečí mor dříve představoval. V současnosti zažíváme epidemii onemocnění Covid19. I když je to celosvětově velký problém, ani zdaleka nedosahuje katastrofických rozměrů epidemií morových. Ve středověku byl za ochránce proti moru považován svatý Šebestián a svatý Roch. Éra morových sloupů přišla až v baroku. Lidé je stavěli jako poděkování za odvrácení moru. Na plzeňském morovém sloupu ze 17. století od Kristána Widmanna byly nejdříve sochy sv. Václava, sv. Bartoloměje, sv. Rocha, sv. Floriána a ležící socha sv. Rosálie. Po další morové ráně na počátku 18. století přibýly sochy sv. Františka Xaverského, sv. Petra z Alcantary a sv. Barbory.

Z vrcholu sloupu hledí na náměstí zlacená Plzeňská madona. Samozřejmě ne originál, ten je vedle v katedrále sv. Bartoloměje. Někdy morové sloupy a modlitby obyvatel pomohly, jindy ne. Dnes se lidé modlí mnohem méně a více věří v moderní medicínu. Ale kdo ví, zda je dobře, že dnes nevěříme na sílu zázraků a dáváme přednost vědě.

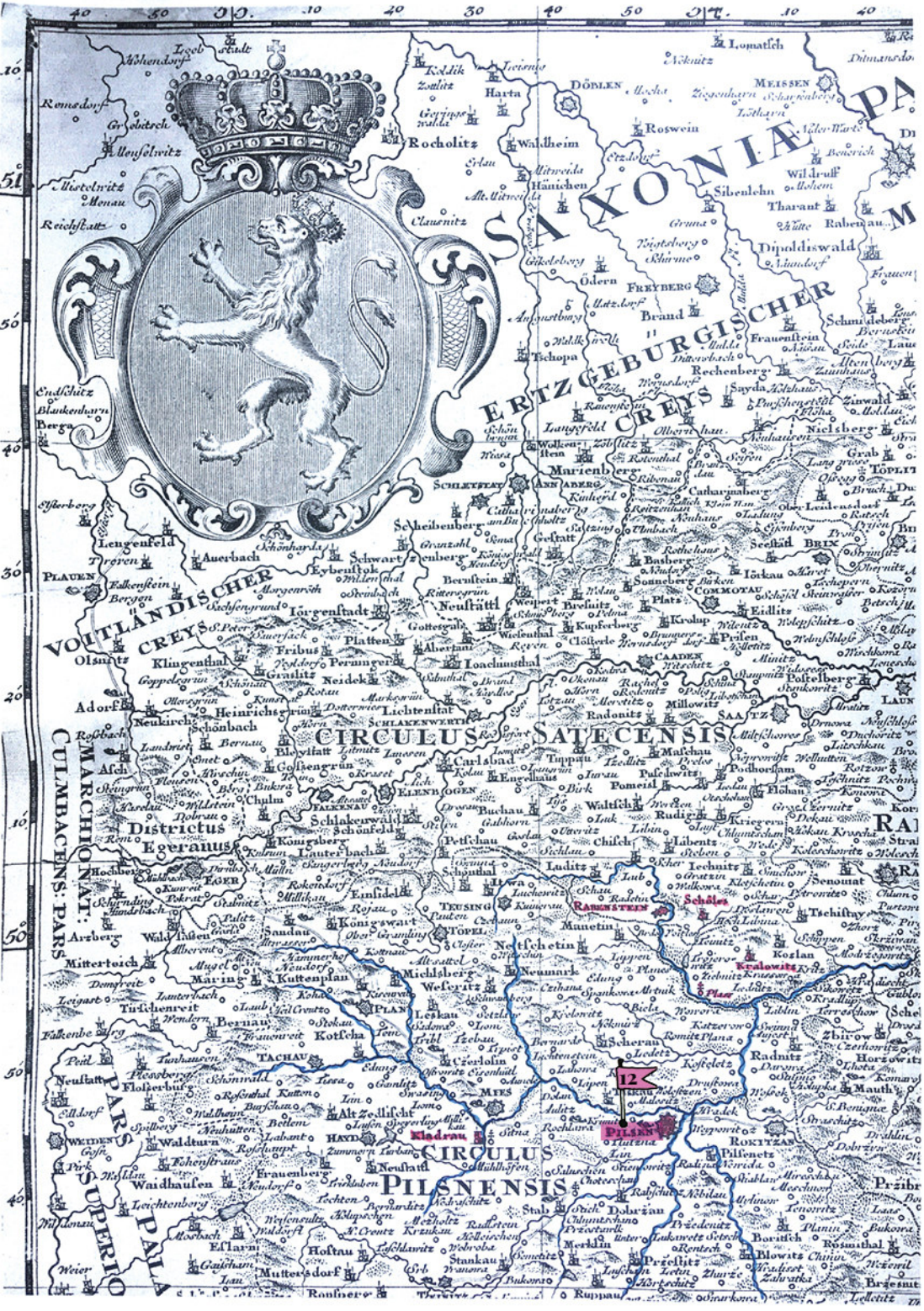

Biskupství plzeňské

Kdy bylo biskupství založeno? Možná to bude pro mnohé překvapení, ale diecéze* byla v Plzni založena až v roce 1993. To však neznamená, že dům, ve kterém biskupství dnes sídlí, nemá církevní historii. Nachází se mezi domem U Červeného srdce a hotelem Central na západní straně náměstí. Ač vypadá vcelku nenápadně, patří mezi nejkrásnější a nejhodnotnější barokní stavby v Plzni. Původně gotický dům zakoupil ve 14. století farář Reichlin pro Řád německých rytířů, kteří ve městě vykonávali farní službu. Kvůli dvěma velkým požárům byl dům dvakrát úplně přestavěn. Dnešní podobu mu dal barokní architekt Jakub Auguston. Dům kupodivu církvi zůstal i přes všechny změny politického režimu a jeho krása přetrvala dodnes. Stačí se jen na chvíli zastavit a nechat se unášet vůní starých, dávno minulých časů.

* diecéze – území spravované biskupem

Ilustrace a grafická úprava: Eva Bartošová

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY